

מטות – מסעי

און דערפאר (לדעת ר"י הגלילי) לא הביאו ביכורים, משא"כ „חצי שבט מנשה לא נטלו מעצמן“ — „דויתא להם משה וגו' כתיב, והן לא בחרו מעצמן בתחילה כמו בני ראובן ובני גד“.

דארף מען האבן א ביאור: וויבאלד אז „הן לא בחרו מעצמן בתחילה“ — פאר-וואס האט זיי משה רבינו אנגעבאטן א נחלה בעבר הירדן?

דער רמב"ן¹⁰ איז מבאר אז „מתחלה לא באו לפניו שבט מנשה, אבל כאשר חלק הארץ לשני השבטים ראה שהיא ארץ גדולה יותר מן הראוי להם ובקש מי שירצה להתנחל עמהם, והיו אנשים משבט מנשה שרצו בה אולי אנשי מקנה היו ונתן להם חלקם“.

אבער לכאורה איז דאס ניט פאר-שטאנדיק. ווארום משה רבינו איז דאך געווען שטארק ניט צופרידן פון בקשת בני גד ובני ראובן „יותן את הארץ הזאת . . . לאחוזתה“¹¹ (ניט „הארץ אשר נתן להם

א. אין היינטיקער סדרה: ווערט דערציילט וועגן די בני גד ובני ראובן — אז היות זיי האבן געהאט „מקנה רב“, האבן זיי געבעטן מ'זאל זיי געבן זייער אחוזה אין עבר הירדן (וועלכע איז גע-ווען אז „ארץ מקנה“): און לבסוף האט משה רבינו אויף דעם מסכים געווען, און — „ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן ולחצי שבט מנשה בן יוסף את ממלכת סיחון גו' עוג גו“¹².

שטעלט זיך די שאלה: חצי שבט מנשה — מאן דער שמ"י?! אין די אלע דיבורים צווישן משה רבינו מיט די בני גד ובני ראובן ווערט קיין איינמאל ניט דערמאנט אז אויך „חצי שבט מנשה“ האבן זיך משתתף געווען אין דער בקשה מ'זאל זיי געבן א נחלה אין עבר הירדן.¹³

אין ירושלמי שטייט (כנוגע הבאת בכורים), אז עס איז דא א חילוק צווישן נחלת בני גד ובני ראובן און נחלת חצי שבט מנשה: בשייכות צו נחלת בני גד ובני ראובן פאסט ניט זאגן „אשר נתתה לי (ה')“ — ווייל „נטלתי לי מעצמי“¹⁴,

(8) פני משה שם. ועד"ז פ"י במשנה ראשונה בכורים שם (ד"ה שאינה). — ובכמה מפרשים (וראה המובא ב„לאור ההלכה“ (להרשיי זיין) שבעה ערה הבאה) עוד פירושים בדברי הירושלמי. ואכ"מ.
(9) ולהעיר מפרשי עה"ת (דברים ג, יג. וכן ברש"ם ב"ב נו, א) שנחלת מנשה בעבר הירדן — „ארץ רפאים“ (דברים שם). — „היא אותה שנחתי לאברהם“ בברית בין הבתרים (לך טו, יט). וראה המובא בס' „לאור ההלכה“ ע' קסב. ואכ"מ.
(10) פרשתנו שם, לג. ועד"ז במושב זקנים שם. וראה גם אברבנאל שם. — בראב"ע שם (לב), ולא הזכיר ע"ע חצי שבט מנשה בעבר הירדן חצי השבט (ועד"ז בצרור המור בתי הראשון). ולכאורה אינו טעם מספיק.
(11) פרשתנו שם, ה.

(1) מטות לב, א ואילך.
(2) שם, כ ואילך.
(3) שם, לג.
(4) וגם בהתנאי „אם יעברו גו' (שם, כ"ט) לא נזכר „חצי שבט מנשה“ (ורק ביהושע (א, י"ג) נאמר „ולחצי שבט מנשה גו' זכור את הדבר גו'“). ולהעיר מלשון רש"י (דברים ג, יח) „לבני ראובן וגו' (אלא שבמפרשי רש"י — ששולל בזה שאר בני). וראה רש"י פרשתנו שם, יז.
(5) בכורים פ"א ה"ח (הובא גם בר"ש בכורים פ"א מ"י).
(6) תבא כו, י.
(7) ראה גם ספרי תבא שם, ג.

משה²⁰ (וכפשוטות לשון הירושלמי הנ"ל
„לא נטלו מעצמן“).

ב. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם
וואס מען געפינט אין מדרש²¹ בנוגע די
רמזים אין די קרבנות הנשיאים לחנוכת
המזבח — אז כו"כ פרטים פון קרבן
מנשה זיינען געווען פארבונדן מיט
ירושת הארץ, און איינער פון זיי; ולזבח
השלמים בקר שנים כנגד שבט מנשה
שנחלק לשנים ולקח ב' חלקים בארץ
חציו בעבר הירדן וחציו בארץ כנען.

דערפון איז מובן, אז דאס וואס חצי
שבט מנשה האט גענומען א חלק בעבר
הירדן, ווערט פאררעכנט ווי א מעלה
(ווי מ'זעט ביי די אנדערע רמזים פון
קרבנות הנשיאים²², אז זיי האבן אנגע-
דייט אויף פארשידענע מעלות וענינים
טובים כו.).

קומט אויס, אז עס איז פאראן א שינוי
עיקרי צווישן נחלת בני גד ובני ראובן
און נחלת חצי שבט מנשה²³:

בנוגע נחלת בני גד ובני ראובן בעבר
הירדן שטייט אין מדרש²⁴, אז אפילו נאך
דעם ווי זיי האבן באקומען א הסכמה
אויף זייער בקשה, ווערט עס פאר-
רעכנט ווי אן ענין בלתי רצוי — „אתם
חיבתם את מקניכם יותר מן הנפשות
... עליהם נאמר²⁵ נחלה מבוהלת וגו'“;

(20) ולהעיר גם מרלב"ג פרשתנו כאן.

(21) במדבר נשא פי"ד, י.

(22) ולהעיר בקרבנות מנשה עצמו — ראה לעיל
במדרש שם: ג' דורות ... שנטלו חלק בארץ ... יאיר
... שנטל חלק בארץ (ומכיון שלא היו לו בנים ליטול
חלקו) — הקריבו כנגדו חטאת.

(23) ולהעיר מאוה"ח מסעי לז, יד.

(24) במדבר ותנחומא סוף פרשתנו. לקו"ת
בחוקות נ. ב. — וראה לקו"ת ח"ח (ע' 187) הערה 6.
וש"נ שיעקר החסרון ה"י (לא עצם הדבר שחיבבו
ממנו, אלא) זה ש"שבו להם חוץ מא"י. ע"ש.

(25) משל כ, כא. פרשי' שם.

ה"ה¹²), ביז אז ער האט זיי צוגעגליכן צו
די מרגלים¹³! סאיז נאך וואס לאחרי ווי
זיי האבן צוגעזאגט „ואנחנו נחלץ חושים
גו"¹⁴ און דאס אנגענומען מיט א תנאי
כפול¹⁵ וכו', האט משה רבינו דערצו
מסכים געווען —

איז דאך תמוה לגמרי: ווי קומט עס
אז משה רבינו זאל מלכתחילה זוכן און
פארלייגן — „בקש מי שירצה להתנחל
עמהם“ (און ניט נוחל זיין איז דעם „ארץ
אשר נתן להם ה'“¹⁶, און — דערפאר
וואס „היא ארץ גדולה יותר מן הראוי“¹⁷
(פאר די בני גד ובני ראובן)?!

אויך: פון דעם וואס אין פסוק ווערט
כלל ניט דערמאנט אז חצי שבט מנשה
זאל האבן א רצון צו נעמען א חלק אין
עבר הירדן — זיי ווערן דערמאנט בלויז
ביי „ויתן להם משה גו“¹⁹ — איז משמע,
אז דאס איז געקומען אינגאנצן מצד

(12) שם, ז.

(13) שם, ח ואילך.

(14) שם, יז ואילך.

(15) שם, כט-ל. קידושין סא, א (במשנה). ובכ"מ.

(16) ובפרט ע"פ דברי הרמב"ן עצמו (חקת כא).

(כא) שאם לא בקשוהו ממנו בני גד ובני ראובן לא
הי' מניח שם אדם אלא שתהי' לחרבה. ע"ש.

(17) אף שהי' צ"ל „חלקים שווים“ (רמב"ן שם.

ובארוכה רמב"ן פינחס כו, נד) — למה יגרע מנשה

שלא לנחול כולו בארץ כנען, והרי הייתה ארץ הצבי

מה צבי כו' (כתובות קיב, א)? ויתרה מזה —

לכתחילה — היו גם לבני גד ולבני ראובן חלק

בארץ.

(18) בצרור המור מבאר שזה הי' „להגין עליהם

(בני גד ובני ראובן) ולהצילם מצרתם“ (כי זכות יוסף

הי' עם כל השבטים. ע"ש) — וצריך ביאור, דאיד

יתכן לצוותם שלא להכנס „לארץ כנען לגבולות“

כדי להגין על בני גד כו' שרצו מעצמם להשאר

בעבר הירדן? וראה לקמן סעיף ח ואילך ע"ד ערי

הלום בעבר הירדן.

(19) וראה פרשתנו שם, לט"מ: וילכו בני מכיר . .

הגלעד ולכדוה ויורש גו' ויתן משה את הגלעד

למכיר גו'.

אויך: פון דיוק לשון המדרש²¹ — „כנגד שבט מנשה שנחלק לשנים ולקח ב' חלקים בארץ חצוי בעבר הירדן וחציו בארץ כנען" — איז משמע, אז די מעלה איז נישט אזוי אין זייער באקומען א חלק (אויך) אין עבר הירדן, נאר דאס וואס „נחלק לשנים".

איז נישט מובן: אין וואס באשטייט דער עילוי פון צעטיילן זייער נחלה „לשנים"³⁰?

[און בפרט ווי מ'געפינט במק"א במדרש³¹, אז דאס ווערט פאררעכנט אלס אן עונש — „מנשה גרם לשבטים לקרוע לפיכך נתקרעה נחלתו חצוי בארץ הירדן וחצוי בארץ כנען"; אבער פון דעם מדרש הנ"ל ביי קרבנות הנשי-אים קומט אויס, אז דאס איז אן ענין למעלייתא³²].

ג. ויש לומר הביאור בזה:

די תורה דערציילט³³ „וראה ה' — צו משה רבינו קודם הסתלקותו — את כל הארץ גוי ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם גוי לזרעך אתננה הראיתיה בעיניך גוי". ומובן, אז דאס איז נישט געווען סתם לשם ראי' בעלמא, נאר ראיית משה האט פועל געווען אן ענין פון „קידוש"³⁴, ווי די גמרא³⁵ זאגט „כל

משא"כ ביי חצי שבט מנשה איז דאס נישט בלויז נישט געווען קיין חסרון, נאר אדרבה — אן ענין נעלה, וועלכער איז פארבונדן מיט א קרבן מיוחד צו דעם אויבערשטן!

[ועפ"ז יומתק דיוק לשון המדרש „אתה מוצא בבני גד ובני ראובן שהיו עשירים . . . וחבבו את ממונם וישבו להם חוץ מא"י"²⁶, . . . אלו בני ראובן ובני גד אל' הקב"ה אתם חיבתם את מקניכם . . . עליהם נאמר נחלה מבוהלת וגו'²⁴, נישט דערמאנענדיק דערביי „חצי שבט מנשה"²⁷ — ווייל דאס וואס חצי שבט מנשה האט גענומען א חלק בעבר הירדן איז נישט געווען צוליב-חיבוב ממונ²⁸, נאר ס'איז געווען אן ענין טוב²⁹ (און נאך-מער, זיי האבן דאס נישט אליין בוחר גע-ווען, נאר משה רבינו האט דאס זיי גע-געבן, כנ"ל)].

דארף מען האבן א ביאור: וואס איז די מעלה אין באקומען א חלק אין עבר הירדן?

(26) במדבר פרשתנו פכ"ב, ו. תנחומא שם ה. (27) וכן לא הוזכר בפרש"י משלי שם. — אף שבשטות י"ל שנקט העיקר (ע"ד תי' הראב"ע הנ"ל).

(28) ולהעיר, שהטעם המבואר בספרים (תפארת יהונתן פרשתנו לב, א) „למה דוקא לשני שבטים הללו ה' מקנה רב" — לא מצינו אצל מנשה. שהרי לא נזכר שלמנשה ה' „מקנה רב" [וגם הרמב"ן כתב „אולי אנשי מקנה היו". ובסוף פירושו כתב טעם אחר מדוע חצי שבט מנשה רצו לנחול בעבר הירדן. ע"ש]. וראה מלבי"ם ליהושע (כב, ח).

ולהעיר מאוה"ת פרשתנו (ע' אשלט) ועוד, דזה שבני גד ובני ראובן בחרו להיות רועי צאן הוא דוגמת עבודת השבטים שהיו רועי צאן כדי שיוכלו להיות תמיד בבחי' ביטול — דלא כעבודת יוסף (אבי מנשה) שעניני עוה"ז לא הטרידו אותו. ע"ש.

(29) ומה שגם הם „גלו תחלה מכל השבטים" (במדבר' ותנחומא (שבהערה 26) — ע"פ דה"א ה, כו) — י"ל שזה ה' (כפשטות הפסוקים) מפני חטאם או (דה"א שם, כה).

(30) ראה ש"ך עה"ת פרשתנו (בשם מורי) שזה ה' „כדי שלא תשתבח האחזה". ע"ש.

(31) ב"ר פפ"ד, כ. וראה גם חוקניו ומושב זקנים (ממדרש לקח טוב) כאן.

(32) ומדרשות חלוקות הם, או דתרווייהו איתנהו בזה, כמו שמצינו בכמה ענינים. וראה הערה 28 בסופה.

(33) ברכה לד, א ואילך.

(34) ראה צפע"נ (המלוקט) עה"ת שם (ובכ"מ) שראיית משה הייתה „לקדש האויר". ע"ש. — וראה ע"ד פעולת ראיית משה ע"ד החסידות — ד"ה ואתחנן בלקיט' ואוה"ת (ר"פ ואתחנן). שעה"ת ח"ב חינוך (כט, סעי' ואל"ך). ועוד.

(35) ב"ב נו, א ורשב"ם שם.

העתידה לבא איז דער פסוק⁴³ מדגיש „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפי לאות“ (ועד״ז אין נאך פסוקים) ווערט די גאולה העתידה צוגעגליכן צו ציאת מצרים) — ווייל עס היות אז די גאולה העתידה וועט זיין א גרעסערע גאולה ווי גאולת מצרים⁴⁵ (א גאולה שלימה ונצחית שאין אחרי גלות) — איז אבער גאולת מצרים (על ידי משה רבינו) דער שורש און גיט דעם כח צו דער גאולה העתידה⁴⁶.

און דערפאר איז אויך (ירושל) הארץ — זייענדיק אן ענין עיקרי אין דער מציאות פון עם ישראל⁴⁷ (נוסף לזה וואס דאס איז א דבר עיקרי אין קיום התומצ״צ, וואס כו״כ מהם זיינען תלויות בארץ⁴⁸) — פארבונדן מיט פעולת משה רבינו. און דעריבער, אע״פ אז „שמה לא תעבור“⁴⁹, האט (לכה״פ) געדארפט זיין דער „הראיתך בעיניך“⁴⁹.

ד. בנוגע דעם ענין פון ירושת הארץ געפינט מען, אז לעת״ל וועט זיין א חידוש עיקרי — „רחיב ה״א את גבולך“⁵⁰: אידן וועלן דעמאלט בא-

שהראהו הקב״ה למשה (כדכתיב ויראהו ה׳ גו') חייב במעשר.

איינער פון די ביאורים פארוואס דוקא משה רבינו האט געדארפט זען „את כל הארץ“ (און אויפטאן דעם „קידוש“):

אלע ענינים וועלכע זיינען פארבונדן מיט עצם מציאות פון אידן האבן זיך אויפגעטאן דורך משה רבינו. ווי מען געפינט בנוגע צו תורה — אז משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו״כ⁵⁶, און כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל ניתן למשה מסיני⁵⁷, וכידוע דער פתגם⁵⁸ אז „לא יהי עוד הפעם מ״ת“. ווארום אויך דאס וואס משיח וועט לערנען מיט אידן (בלשון רש״י⁵⁹) „סוד טעמי ומסתר צפון נותני“ (פון דער תורה), און נאכמער (בלשון המדרש⁶⁰) „תורה חדשה מאתי תצא“ — איז שוין געגעבן געווארן במת״י⁶¹ (על ידי משה רבינו), און משיח וועט עס מגלה זיין.

עד״ז געפינט מען בנוגע גאולת ישראל, אז כל ענין הגאולה, אויך די גאולה העתידה איז פארבונדן מיט משה רבינו⁶². וואס דאס איז אויך איינער פון די ביאורים וואס ביי דער גאולה

(43) מיכה ז, טו — הובא כוז״ג (רעו, ב, רעה, ב)

ותקו״ז תכ״ב (סז, א) בקשר להגאולה ע״י משה.

(44) ישע״י יא, יא (ובמפרשים שם), שם, טז, ועוד.

(45) נפלאות בערך יצימ (ראה אוה״ת נ״ד

למיכה שם, ושי״נ).

(46) ד״ה כימי צאתך תשיח רפ״יב (סה״מ תשיח

ע 164).

(47) ראה מכילתא בשלח טו, יז. תנחומא ראה ח.

ועוד. לעיל ע 176-7.

(48) ראה ד״ה אל תצר לאדהאמ״צ (מאמרי

אדהאמ״צ דברים ח״א ע׳ ובהנסמן שם). —

ולהעיר מספרי (ורש״י) עקב יא, יז (יח). רמב״ן אחרי

(יח, כה) בארובה.

(49) ברכה שם, ד.

(50) פ׳ ראה יב, כ. שופטים יט, ח.

(36) ריש מס׳ אבות.

(37) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ״ב ה״ד.

ועוד (ראה הנסמן בלקו״ש ח״ט ע 252 הערות

20-21, ועוד).

(38) המשך תרס״ו ריש ע׳ כג, ע׳ תקמו. ועוד.

(39) שה״ש א, ב.

(40) ויק״ר פ״ג, ג (וראה רד״ל שם) — הובא

בתרס״ו שם (ריש ע׳ כג), רמ״ז לוז״ג רעו, ב, וראה

וז״ג כג, רע״א. יל״ש ישע״י כו, ב (רמז תכט).

(41) ראה המשך תרס״ו שם (ע׳ תקמו): הכל

נמשך בעלעם. . . כבר נכלל כו׳.

(42) ובמחזיל דמשה הוא גואל ראשון הוא גואל

אחרון (ראה שמור״ פ״ב, ו. דביר ספ״ט. זח״א רנג, א

(ובהנסמן בהערה הבאה). ש׳ הפסוקים פ׳ ויחי. תריא

משפטים עה, ב).

עבר הירדן⁵⁸ — האט דער כיבוש פון ארץ סיחון ועוג כולל געווען א חלק פון ארץ עמון ומואב, כמחז"ל⁵⁹, „עמון ומואב טיהרו בסיחון“.

וי"ל אז דאס איז א חילוק עיקרי צווישן נחלת בני גד ובני ראובן און נחלת חצי שבט מנשה:

די נחלה פון בני גד ובני ראובן בעבר הירדן איז (א) געקומען מצד זייער בקשה, (ב) מחמת דעם וואס „חבבו את ממונם“ און (ג) אין אן אופן אז צוליב דעם זיינען זיי געווען גרייט צו מוותר זיין על חלקם בארץ „אשר נתן להם“⁶⁰.

משא"כ ביי חצי שבט מנשה איז עס געווען באופן הפכי — דעם חלק בעבר הירדן האט זיי משה רבינו געגעבן, און דורך דעם איז ירושת הארץ ביי דער ביאה הראשונה געווען מעין ודוגמא צו ירושת הארץ לעת"ל⁶¹!

און מהאי טעמא האט עס משה גע-געבן דוקא באופן פון „חציו בעבר הירדן וחציו בארץ כנען“⁶² — להדגיש, אז ביי מנשה איז עס נישט געווען אן ענין

קומען (ניט נאר ארץ שבעה עממין, נאר) אויך ארץ קניז וקדמוני⁶³.

און וויבאלד אז אלע ענינים דארפן „דורכגיין“ דורך משה רבינו — וכנ"ל, אז אפילו די „תורה חדשה מאתי תצא“, וואס משיח צדקנו וועט מגלה זיין, איז געגעבן געווארן על ידי משה — דארף מען זאגן, אז אויך דער ענין פון ירושת ארץ קניז וקדמוני (וועלכע זיינען נישט נכלל געווארן אין דעם „ויראהו ה'“)⁶⁴ האט א שייכות צו משה רבינו⁶⁵.

ויש לומר, אז דאס איז דער טעם פארוואס משה רבינו האט געגעבן א חלק בעבר הירדן צו חצי שבט מנשה, ווייל דער ענין פון עבר הירדן איז מעין ודוגמא צום ענין פון „ירחיב ה"א את גבולך“, ס'איז א הוספה אויף „גבולך“. ווארום אפילו לויט די דיעות⁶⁶ אז אויך עבר הירדן איז נכלל אין די ארצות שהובטחו לאברהם בכרית בין הבתרים — איז עס אבער א הוספה אויף „ארץ כנען לגבולותי“⁶⁷ (ווי זיי זיינען אויס-גערעכנט אין פ' מסעי⁶⁸) — בדוגמת „ירחיב ה"א את גבולך“.

[ובפרט, אז נוסף לזה וואס אויך ארץ קניז וקדמוני — אדום מואב ועמון⁶⁹ — זיינען אין (ובסמיכות צו)

ה. וראה ב"ב שם (וברשב"ם שם ד"ה תניא). ועוד.
וראה ד"ה אל תצר לאדאמ"צ שם ע' יוד ואילך (וראה בהגמטו בתחילת המאמר שם). — הדיעות
בזה ראה אנציקלופדי תלמודית שם. וש"נ.

58) ראה רמב"ן חוקת (כא, כא) הטעם שרצה משה להשאיר ארץ סיחון ועוג חרבה — כי, משה ה' יודע כי ישראל עתה לא יכבוש כל עשרה עממים וה' חפץ שיהי' כל רכושם מעבר לירדן כו'. — ולהעיר מדי"ה אל תצר שם ע' יא (בהמשך למ"ש שם שארץ מואב לא נחשב בכלל א"י) „כמ"ש בספרי (תבא כו, ג) אשר ה' נתן פרט לעבר הירדן שנטלת מעצמך כו'“.

59) גיטין לח, א. וש"נ. רש"י חקת כא, כו.
60) להעיר מילקוט דוד פרשתנו (בשם מפרשים). דנתינת עבר הירדן (חלק משאר האומות) לבני גד ובני ראובן היתה, התחלה על לעתיד כאשר בני יוכי, לירש את כל העולם. וראה סה"ש תשי"ג ח"ב ע' 545 ואילך.

51) ספרי ראה שם. רש"י שופטים שם. ב"ר ספמ"ד. רמב"ם הל' רוצח פ"ח ה"ד (וראה שם הל' מלכים פ"א ה"ב). ועוד.

52) ב"ב נו, א.

53) ראה צפע"נ עה"ת (ואתחנן ג, כו). האזינו לב, מט. ברכה שם, ד) שגם ג' האומות ראה משה (אלא — לא באופן של „ויראהו ה' כיא רק „הראיתוך בעיניך“). ע"ש.

54) ראה אנציקלופדי תלמודית ערך א"י (ע' הירו) וש"נ. לקושי ח"ג ע' 125 הערה 20 (וש"נ).

55) ל' הכתוב — מסעי לח, ב.

56) שם, ג ואילך.

57) רש"י לך טו, יט (מב"ר שם). רש"י דברים ב,

און וויבאלד אז שבט מנשה האט זיך אויסגעצייכנט אין דעם ענין פון חיבת הארץ — האט משה רבינו אים אויסגעקליבן, אז אין זיין חלק בארץ זאל זיך אויסדריקן דער „מעין ודוגמא“ פון ירושת הארץ לעתל.

ו. ויש להוסיף ביאור בזה — לויט ווי גערעדט כמה פעמים⁶⁸ אין דעם תוכן הרוחני פון עבודת מנשה, ווי מרומז בשמו „מנשה“ — על שם „כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי“⁶⁹: זיין נאמען דערמאנט און ווארנט אז ער געפינט זיך אין אן ארט וואס מאכט פארגעסן „את כל בית אבי“ און דאס גופא רופט ביי עם ארויס די תנועה צו אפטרעגן זיך, „אוועקשפרינגען“⁷⁰ פון דעם מצב — ער זאל האבן א תשוקה והחלט נישט צו פארגעסן, נאר צו זיין צוגעבונדן צו בית אבי.

אין עבודה רוחנית מיינט עס: א איד זייענדיק אין גלות דערמאנט אים דער גלות כסדר אז ער געפינט זיך אין א מצב וועלכער קען פירן צו פארגעסן „בית אבי“, און דאס גופא פועל'ט אז ער זאל נישט פארגעסן. ער דערהערט אז דאס איז נישט זיין מקום, זיין ארט איז אין בית אביו המלך.⁷¹

[וואס דאס איז דער חילוק צווישן אפרים און מנשה: אפרים — ע"ש „כי הפרני אלקים בארץ עניי“⁷² — ווייזט אויף דעם עילוי („הפרני“) וואס ווערט

פון וויתור ח"ו אויף א נחלה בארץ ישראל — זיי האבן א חלק אין א"י⁶¹ — נאר דאס איז דוגמא צו ירושת הארץ לעתל וואס וועט זיין אין אן אופן פון „נחלק לשנים“: טייל איזן וועלן זיין בארץ שבעה עממין און א חלק — אין ארץ קיני קניזי וקדמוני.

ה. עפ"ז וועט מען אויך פארשטיין פארוואס משה האט אויסגעקליבן צו געבן א חלק בעבר הירדן דוקא דעם (חצי) שבט מנשה:

דער שבט מנשה האט זיך אויסגע-טיילט מיט א חיבה יתירה צו ארץ ישראל. ווי מ'זעט עס (פריער אין חומש⁶²) פון דעם סיפור וועגן בנות צלפחד („למשפחות מנשה בן יוסף“), אז זייער חיבת הארץ⁶³ איז געווען עד כדי כך, ביז — „ותעמודנה לפני משה . . וכל העדה גו“⁶⁴ (היפך לכאורה פון א הנהגה ד„כל כבודה בת מלך פנימה“⁶⁵) און געמאנט „תנה לנו אחוזה“⁶⁶. און דער הרגש ביי די בנות צלפחד איז גע-קומען מצד דער חיבת הארץ פון שבט מנשה בכלל⁶⁷, ווי מען געפינט ביי קרבן מנשה בחנוכת המזבח, אז כו"כ פרטים זיינען געווען פארבונדן מיט נטילת חלק בארץ (כנ"ל בסעיף ב).

61) ואדרבה — רובם נחלו בארץ (רמב"ן פרשתנו שם, לג.) — ולהעיר משיך עה"ת פרשתנו כאן ש,בנות החצי בא"י הם נשואות לאלו שבעבר הירדן כו".

62) פינחס כו, א ואילך.

63) רש"י שם, א.

64) שם, ב.

65) תהלים מה, יד. הובא ברמב"ם הל' אישות פ"ג סה"א.

66) פינחס שם, ד.

67) ולהעיר מפרשי שם כו, א: יוסף חבב את הארץ . . בנותיו חבבו כו. — ומה מובן, שאצל היתה חיבת הארץ יותר משאר נשי ישראל, אף שכולן „היו מחבבות את הארץ“ (רש"י שם כו, סד).

68) לקו"ש חט"ז ע' 433 ואילך. ח"כ ע' 241

ואילך.

69) מקץ מא, נא.

70) שוהו הפירוש דשם מנשה — כי נשני גו'

(רש"י וישלח לב, לג. וראה לקו"ש חט"ז שם הערה

13).

71) ראה ברכות ג, סע"א.

72) מקץ שם, נב.

ולשמחה ולמועדים טובים⁷⁴, במהרה
בימינו ממש.

* * *

ח. ע"פ המבואר לעיל — בנוגע דעם
טעם פון נתינת חלק בעבר הירדן צו
חצי שבט מנשה — קען מען אויך
מסביר זיין אן ענין תמוה אין פרשתנו
(פרשת מסעי):

אין דער סדרה⁷⁵ ווערט דערציילט
וועגן די שטעט וואס דער אויבער-
שטער האט באשטימט צו געבן פאר די
לויים „לשבת“, און דער פסוק⁷⁶ רעכנט
זיי אויס — „את שש ערי המקלט וגו'
ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר“. און
דערנאך קומט די פרשה פון ערי
מקלט⁷⁷, און די תורה זאגט⁷⁸ אז די שש
ערי מקלט, זיינען „שלוש הערים“ גע-
ווען „מעבר לירדן“ און שלש — „בארץ
כנען“.

איז א תמי' וויבאלד מיר זעען אז די
זאך פון באקומען א נחלה אין עבר
הירדן איז געווען ניט קיין דבר הרצוי
(ווי מ'זעט פון דעם וואס משה רבינו
האט מוכיח געווען און גאר שטארק און
שארף די בני גד ובני ראובן) — איז ווי
קומט עס אז דער אויבערשטער זאל אן-
זאגן מ'זאל געבן די לויים ערים לשבת
אין עבר הירדן!?

[און זיכער איז עס ניט געווען דער-
פאר וואס שבט לוי האט געזוכט א מקום
מקנה — ווארום ענינו פון שבט לוי איז
דאך „וילוו עליך וישרתוך“⁷⁹, עבודה

אויפגעטאן דורך דער עבודה אין (און
מיט) דעם חשך הגלות („ארץ עניי“):
משא"כ ענינו של מנשה איז, פארקערט,
אז ער קען ניט שלום-מאכן מיטן גלות,
נאר ער שטייט אין א תשוקה תמידית צו
אומקערן זיך לבית אביו].

און וויבאלד אז דער אמת'ער מצב פון
געפינען זיך ב„בית אבי“ איז ווען מ'איז
אין א מצב פון גאולה אמיתית (שאין
אחרי' גלות), דערפאר האט מען מנשה'ן
דוקא געגעבן זיין חלק בארץ באופן עס
זאל זיין בדוגמא ווי ירושת הארץ
לעת"ל.

ז. פ' מטות ווערט געלייענט תמיד
אין די בין המצרים — וזמה, אז דער
ענין הנ"ל (אז מצד די געגועים פון
מנשה צו ארץ ישראל האט מען אים גע-
געבן א חלק בארץ בדוגמא ירושת
הארץ לעת"ל)⁸⁰ האט א שייכות מיוחדת
צו דעם זמן:

בין המצרים איז דער זמן האבילות
אויף'ן התחלת החורבן און גלות בכלל.
און אט די תנועה להתאבל על החורבן
כ' נעמט זיך פון דעם תכלית ההרגש
פון „מנשה“, אז מען קען ניט פארגעסן
אויף „בית אבי“ און מען שטייט אין
שטענדיקע געגועים צו אומקערן זיך
(לירושת) הארץ כו'.

און „כל המתאבל על ירושלים זוכה
ורואה בשמחתה“⁸¹ — ווייל, כנ"ל, די
אבילות גופא דריקט אויס די בענק-
שאפט און תשוקה צו ירושלים, און
דעריבער איז אבינו שבשמים ממלא גע-
גועי הבן און ער איז „זוכה ורואה
בשמחתה“,

בגאולה האמיתית והשלימה על ידי
משיח צדקנו, ויהפכו ימים אלו לששון

74) זכרי' ח, יט. רמב"ם סוף הל' תעניות.

75) לה, א ואילך.

76) שם, ו.

77) שם, ט ואילך.

78) שם, יד.

79) קרח יח, ב.

73) תענית ל, ב. ב"ב ס, סע"ב.

אין אנדערע ווערטער: דאס מיינט ניט, אז תורה האט מלכתחילה קובע גע- ווען אז דער מקום הנחלה פון א טייל לויים איז בדוקא אין עבר הירדן, נאר די תורה האט מחייב געווען אידן אפצו- געבן א טייל מנחלתם פאר די לויים.

און ס'איז קיין קשיא ניט — ווי קומט עס אז לויים, וואס ענינם איז עבודה ושירות במקדש, זאלן האבן זייערע ערים אין עבר הירדן? — ווייל סיי-ווי האבן זיך ניט אלע לויים מתעסק געווען (בבת אחת) אין דער עבודה במקדש; און ווי מ'זעט דערפון גופא וואס מ'האט זיי געגעבן מ"ח ערים⁸⁵ לשבת. נאכמער: ס'איז מפורש בכתוב אז מען דארף געבן די לויים, „מגרש לערים סביבותיהם . . לבהמתם ולרכושם ולכל חיתם“⁸⁶. קען דאך זיין, אז צווישן די בני לוי זיינען אויך געווען אנשי מקנה⁸⁷, וואס פאר זיי פאסט צו לעבן אין עבר הירדן, אן ארץ מקנה.

שהם יתנו ממחציתם ללויים (ועד"ז מאנשי המלחמה — תרומת המכס לאלעזר הכהן), ע"ד שמחייבים להפריש מעשר ללויים, ואי"ז בגדר לקיחת שלל. [ועפ"ז מתורצת הוספת הכתוב במטות שם „ונתתה אותם ללויים) שומרי משמרת משכן ה" — דמאי קמ"ל כאן — אלא שזהו טעם נתינת תרומת המכס ללויים, מפני שהם, שומרי משמרת משכן ה", וכמו שנאמר גבי מעשר (קרח שם, כא) „ולבני לוי . . נתתי כל מעשר בישראל . . חלק עבודתם . . עבודת אהל מועד“. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 211 הערה 55]. וראה ע"ד ההלכה — ראב"ד ובני"כ הרמב"ם שם. וראה בארוכה לקו"ש שם ע' 207 ואילך.

(85) שהיו מפורזות בכל שבטי ישראל (פרשתנו שם, ח. ונפרטו ביהושע קאפיטל כא).

(86) פרשתנו שם, ב"ג.

(87) ראה בכורות ד, ב.

ושירות אין מקדש (ניט פארנעמען זיך מיט מקנה)).

— אין הכי נמי, אז עס דארפן זיין ערי מקלט אויך אין עבר הירדן (ואדרבה, נאך נויטיקער ווי אין ארץ כנען⁸⁸), אבער דאס איז ניט קיין טעם אז די לויים זאלן זיך דארט באזעצן.

ט. ע"פ פשטות יש לומר: ביים אג"ז זאגן צו געבן ערים ללויים „לשבת“, איז דער פסוק⁸⁹ מדייק „צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם ערים לשבת“. ד.ה. ס'איז ניט דער פירוש אז די ערים ווערן זיי געגעבן בתור נחלה פון אויבערשטן⁹⁰, נאר דאס איז א חייב אויף בני ישראל, אז זיי מוזן אפגעבן א טייל פון זייער נחלה צו די לויים (ע"ד⁹¹ ווי זיי דארפן אפשיידן מעשר פון זייער תבואה ופירות כו').

און וויבאלד אז אידן האבן בפועל בא- קומען א נחלה אין עבר הירדן, איז בדרך ממילא חל אויך אויף די אידן א חיוב געבן א טייל פון זייער נחלה פאר די לויים⁹².

(80) ספרי (ורש"י) פרשתנו שם. מכות ט, סע"ב.

(81) שם, ב.

(82) ראה גם לעיל ע' 122 והערה 67.

(83) ראה ראב"ד הל' שמיטה ויובל פי"ג הי'.

(84) ועד"ז י"ל בפשטות הטעם שנצטוו בני"ל לתת ממלקות השבי דמלחמת מדין לאלעזר הכהן ולהלוים (מטות לא, כח"ל) — אף ש"לא יהי' לכהנים הלויים כל שבת לוי חלק (בב"ה. רש"י) ונחלה עם ישראל" (שופטים יח, א. וראה גם קרח יח, כ ובפרש"י. רמב"ם הל' שמיטה ויובל שם (מהשיעור דעש"ק זה — תשמ"ו)) — כי החיוב הי' על בני"ל.

חירוף מספיק לכאורה, כי הטעם (בפשט"מ) לזה שאין להם חלק בב"ה אינו משום שאינם יוצאים למלחמה אלא משום ד"אשי ה' ונחלתו יאכלו" (שופטים שם).

(*) לכאורה י"ל דמלחמת מדין שאני, כי גם שבת לוי השתתף בהמלחמה (רש"י מטות לא, ד — מספרי שם) ולכן נטלו חלק בב"ה (וראה לשון הרמב"ם שם הי"ב, לקו"ש חכ"ג ע' 211). אבל ע"ד הפשט אינו

י. סוף-סוף אָבער איז דאָס נײַט אײַנ-
גאַנצן גלאַטיק, וואָרונד וויסנדיק אַז
עיקר מקום הנחלה פון אידן דאַרף זײַן
אין ארץ. כנען — פאַרוואָס זאַל אַ לוי
וועלן לעבן אין עבר הירדן? ובפרט אַז
מיר געפֿינען אַז שבט לוי איז נײַט
אַריינגעצויגן געוואָרן⁸⁸ אין חטא המ-
רגלים⁸⁹ (ווי שאר ישראל) — איז דאָר
בײַ זײַ זיכער געווען אַ רצון חזק
אַריינצוגיין אין ארץ ישראל!

ע"פ המבואר לעיל בנוגע חצי שבט
מנשה, יש לומר, אַז היא הנותנת — וב-
הדגשה:

דער ענין הנ"ל, אַז דאָס וועלן באַ-
קומען אַ נחלה אין עבר הירדן ווערט
פאַררעכנט ווי אַ דבר בלתי רצוי, איז
בלויז ווען דאָס איז אינעם אופן ווי בני
גד ובני ראובן האָבן דאָס געוואָלט
(צוליב דעם וואָס „חבבו את ממונם“).

88 ראה רש"י במדבר א, מט (וראה דברי דוד
ועוד שם). רש"י שלח יד, כט. וראה באר מים חיים
ודברי דוד ועוד לפרש"י דברים א, כג. ואכ"מ.
89 שער"י היתה טענת משה לבני גד ובני ראובן
כח עשו אבותיכם גו" (מטות לב, ח ואילך).

אָבער דער עצם נעמען עבר הירדן אַלס
אַ מקום נחלה קען זײַן, איז, אדרבה, אַ
מעין ודוגמא צו ירושת הארץ לעתיד
לבא, כנ"ל.

און דערפֿאַר, איז אדרבה: דוקא בײַ
שבט לוי, וועלכע זײַנען נײַט נכשל גע-
וואָרן אין חטא המרגלים, ווייל בײַ זײַ
איז געווען חבת הארץ ביותר (ע"ד ווי
מנשה⁹⁰), איז בײַ זײַ געווען די ישיבה
בארץ בדוגמא ללעתיד, אַז זײַ האָבן גע-
האַט ערים לשבת (נײַט נאָר אין ארץ
כנען לגבולותי, נאָר) אויך אין עבר
הירדן⁹¹.

(משיחות ש"פ צו חשמ"ה;

ש"פ-מסעי-חשמ"א)

90 להעיר ממשנת בלקו"ש ח"כ (ע' 238 ואילך)
הנקודה המשותפת בין לוי ויוסף דשניהם היו
למעלה משעבוד מצרים וענין הגלות (ומנשה הוא
במקום יוסף — ראה שם ע' 241 ואילך). ע"ש.
91 ע"ד שינתנו להלויים ג' ערי המקלט
שיתוספו בימי המשיח (רמב"ם שם רפ"ג) בארץ
קיני קניז וקדמוני (רמב"ם הל' רוצח שם), כבר הי'
בעבר הירדן בכיבוש הראשון.

מסעי

לויט דעם קומט צו אַ תוספת ביאור אין אַ הלכה השייכת צו „בנין הבית“, כדלקמן סעיף ד' ואילך.

ב. אין ערשטן פרק פון הלכות בית הבחירה⁹ פסק'נט דער רמב"ם „ואין בונין בו (אין היכל ועזרה) עץ בולט כלל אלא או באבנים או בלבנים וסיד“. פרעגט דערויף דער ראב"ד: והלא לשכת כהן גדול של עץ היתה (און ווי די משנה זאגט אין מס' מדות¹⁰ אַז איינע פון די לשכות שבעזרה איז געווען „לשכת העץ“, וואָס זי איז געווען „לשכת כהן גדול“).

עס זיינען פאַראַן מפרשים¹¹ וואָס לערנען, אַז „לשכת העץ“ מיינט ניט אַז די לשכה איז געמאַכט געוואָרן פון עצים, נאָר אַז זי ווערט בלויז אָנגערופן מיט דעם נאָמען, צוליב פאַרשידענע טעמים (וואָס זיי גיבן אויף דעם).

עס איז אָבער שווער אָנצונעמען אַט דעם פירוש, ווייל [נוסף אויף די לפענ"ד ניט-גלאַטקייט פון די טעמים וועלכע זיי זאָגן אויף דעם וואָס די לשכת כהן גדול ווערט גערופן „לשכת העץ“ — ואכ"מ

א. עס איז ידוע וואָס עס שטייט אין של"ה בנוגע די פרשיות מטות מסעי און דברים — אז „תמיד חלים בין המצרים כי הוא דבר בעתו“, און ער איז דאָרט מבאר באַרוכה די שייכות פונעם תוכן הפרשיות צו בין המצרים².

וע"פ המבואר כמה פעמים³ בנוגע דעם זמן פון בין המצרים, אַז דוקא אין די טעג דאָרף דער „אחכה לו בכל יום שיבוא“ זיין בהתחזקות יתירה — וואָס דערפאַר זיינען די טעג מסוגל ביותר צום לימוד פון מס' מדות און הלכות בית הבחירה, היות אַז דורך דעם לימוד ועסק אין „צורת“ הבית ותכונתו ומוצאו ומובאו וכל צורתיו ואת כל חוקותיו“ איז „אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין הבית“⁴ —

איז פאַרשטאַנדיק, אַז אין די פרשיות מטות מסעי און דברים איז מרומז (ניט נאָר די אבילות מצד חורבן הבית כו', נאָר) אויך דער ענין הגאולה⁵, ובפרט — בשייכות צו „בנין הבית“.

— איז דאָ אַ ביאור פון טאַטן בקשר מיטן פסוק (דפרשתנו⁶) ביי ערי מקלט „וישב בה עד מות הכהן הגדול⁷“, וואָס

(התחלת הט' ימים), שהוא יום מיתת אהרן כה"ג (פרשתנו לג, לח). וראה בארוכה מכתב ר"ח מנ"א תשמ"ג (נדפס בלקו"ש חכ"ד ע' 334-6) ע"ד השייכות להזמן דבין המצרים.
(9) ה"ט, וראה גם רמב"ם וראב"ד הל' ע"ז ספ"ו.
(10) פ"ה מ"ד — הובא ברמב"ם הל' ביהב"ח ספ"ה.
(11) כס"מ הל' בית הבחירה פ"א שם (בתי' הב').

תו"ט מדות שם. וראה שו"ת רדב"ז ח"ב ללשונות הרמב"ם סי' א'תסו (צד). ועוד. — ולהעיר מלשון המגדל עוז הל' ע"ז שם: „אבל נראה מדברי שמועתי (דהראב"ד) . . . לשכת העץ ע"ש בנייה מעצם נקראת כן“.

(1) חלק תושב"כ פרשתנו שסו, ב ואילך. וראה גם במס' תענית שלו רג, ב ואילך.
(2) וראה גם לקו"ש ח"יח ע' 378 ואילך. ע' 411 ואילך.
(3) ראה לקו"ש שם ע' 412 ואילך. ועוד.
(4) יחזקאל מג, יא.
(5) תנחומא צו יד. ועוד (נסמנו בלקו"ש שם ע' 412 הערה 19). וראה הון עשיר ריש מדות.
(6) ראה גם לקו"ש שם ע' 379 ואילך (והערה 13 שם).
(7) לה, כה. ועד"ז שם, כח.
(8) להעיר מהשייכות המיוחדת לר"ח מנ"א